

VODIČ ZA IZVOZ VOĆA I POVRĆA U EVROPSKU UNIJU

Decembar 2016. godine

SADRŽAJ

REZIME	5
UVOD	7
1. IZVOZ U EU	8
1.1. IZVOZ VOĆA I POVRĆA	9
2. PROCEDURE ZA IZVOZ VOĆA I POVRĆA IZ BIH U EU	11
2.1. POTREBNI DOKUMENTI ZA IZVOZ IZ BIH U EU	12
2.1.1. Trgovačka dokumentacija	12
2.1.2. Transportna dokumentacija	15
2.1.3. Carinska dokumentacija	16
3. LABORATORIJI U BIH	16
3.1. Laboratoriji koje vrše određivanje rezidua pesticida u voću i povrću	16
3.1.1. Laboratorij Federalnog zavoda za poljoprivredu Sarajevo	17
3.1.2. Institut za vode, Bijeljina	18
3.1.3. Sistem Qualita, S, Pale	19
3.2. Laboratoriji koji vrše određivanje teških metala (kontaminanata) u voću i povrću	19
4. PRAVNI OSNOV – Uslovi za izvoz voća i povrća u EU	20
4.1. TRŽIŠNI STANDARDI	21
4.2. PRIVATNI ZAHTJEVI KUPACA	23
4.2.1. Global G.A.P	23
4.2.2. HACCP	24
4.2.3. FSSC 22000	24
4.2.4. BRC	24
4.3. KONTAMINANTI U HRANI	25
4.4. OSTACI (REZIDUA) PESTICIDA	26
4.5. ZDRAVLJE BILJA	27
4.6. OZNAČAVANJE	27
4.7. SLJEDIVOST	29
4.8. PAKOVANJE	29

REZIME

Cilj ovog Vodiča je demistificiranje izvoza i približavanje potencijalnim izvoznicima šta je dobra poslovna prilika u sektoru voća i povrća kako bi se privrednici dodatno motivirali da izvoze u Evropsku uniju (EU). Vodič je namijenjen proizvodima koji su uzgojeni/proizvedeni u Bosni i Hercegovini (BiH), a u slučaju da je roba kupljena u zemljama regiona koje nisu dio EU procedura za izvoz te robe iz BiH može biti drugačija.

Izvoz voća i povrća iz BiH u EU je u stalnom porastu. Vodeću ulogu u povećanju izvoza ima malina, koja je prepoznata kao najperspektivnije voće, koje ima odličnu maržu i cijenu na svjetskom tržištu. Po proizvodnji maline BiH zauzima 11. proizvođačko mjesto u svijetu. S druge strane, kod povrća, krastavac (kornišon) prepoznat je kao delikatesna bosanskohercegovačka namirnica koja je za godinu dana imala uvećan izvoz za 50% u 2015. godini.

Kad je riječ o hrani, glavno stanovište u EU jeste sigurnost hrane i zaštita potrošača. Ovo je poslužilo za donošenje zakonskih zahtjeva kojima se osigurava da hrana koja se prodaje na tržištu EU bude sigurna. Zakonodavstvom EU utvrđuju se i maksimalne količine ostataka (rezidua) pesticida i kontaminanata koji se mogu naći u/i na hrani, i isti se moraju ispoštovati.

Izvoznik mora biti registriran za obavljanje vanjskotrgovinskog poslovanja i PDV obveznik te upisan u jedinstveni registar obveznika indirektnih poreza kod Uprave za indirektno oporezivanje BiH. Dokumenti potrebni za izvoz u EU svježeg voća i povrća iz BiH su: EUR 1 certifikat, fitosanitarni certifikat, izjava dobavljača o proizvodima sa statusom preferencijalnog porijekla, komercijalna faktura, otkupni blok, lista za pakovanje, otpremnica, transportni dokument (CMR ili CIM ili AWB ili B/L) i jedinstvena carinska isprava (JCI).

Pored gore pobrojanih dokumenata, prilikom izvoza voća i povrća iz BiH u EU potrebno je da se izvoznici pridržavaju zahtjeva o tržišnim standardima, privatnih zahtjeva kupaca (ako kupac zahtijeva), zahtjevi za kontaminante u hrani, ostatake pesticida, zdravlja bilja, te označavanju, sljedivosti i pakovanju.

Imajući u vidu činjenicu da kapaciteti laboratorija u BiH još uvijek nemaju ispunjene uslove da vrše laboratorijska ispitivanja za kontrolu proizvoda stavljenih na tržište BiH, a ni da zadovolje potrebe proizvođača i izvoznika, izvoznici su prinuđeni vršiti analize u susjednim državama, a najčešće se to radi u Srbiji, u laboratoriji „Knjaz Miloš“ u Arandjelovcu i „SP Laboratoriji“ iz Bečeja, i u Hrvatskoj, u „Euroinspekt Croatiakontroli“ iz Zagreba.

U tabeli ispod dat je prikaz cijena ispitivanja rezidua pesticida i kontaminanata u voću i povrću u laboratorijama na teritoriji RS-a, FBiH, Srbije i Hrvatske:

Vrsta ispitivanja	Ostaci pesticida u voću i povrću	Cijena po analitu	Kontaminanti u hrani	Izvor podataka
Federacija BiH	200 KM	7,69 KM	40 KM	Cijene u FBiH odnose se na ispitivanje 26 analita akreditiranim metodama od Federalnog zavoda za poljoprivredu Sarajevo
Republika Srpska	75-250 KM	2,60-5,31 KM	40 KM	Cijene u Republici Srpskoj odnose se na ispitivanje 29 analita po cijeni od 75 KM. Izvor: Institut za vode d.o.o. Bijeljina i tenderska dokumentacija Agencije za sigurnost hrane BiH te cijene Poljoprivrednog instituta Banja Luka 250 KM za 47 analita neakreditiranim metodama
Hrvatska	469,40 KM	2,61	58-67 KM	Cijene SP Laboratorije iz Bečeja i Euroinspekt Croatiakontrola iz Zagreba su identične, a obuhvaćaju raspon ispitivanja od 170 do 380 vrsta analita akreditiranim metodama (230- 250 eura)
Srbija	469,40 KM	2,61	58-67 KM	

Pregled troškova zahtijevanih dokumenata za izvoz iz BiH u EU dat je u sljedećoj tabeli:

Dokument	Troškovi
EUR 1	Administrativna taksa iznosi 10 KM i 20 KM ovjera
Fitosanitarni certifikat	<p>Visina naknade za izvršeni zdravstveni pregled pošiljki koje se izvoze uz nadležnost Federalne uprave za inspeksijske poslove iznosi 25 KM za vagnske, kamionske i kontejnerske pošiljke do 10 tona, a za svaku daljnju tonu, odnosno započetu tonu u pošiljci preko 10 tona, još po 2 KM, te plaćanje administrativne takse u visini od 5 KM</p> <p>Izvoz uz nadležnost Inspektorata Republike Srpske za zdravstveni pregled pošiljki podrazumijeva naknadu za vagnske, kamionske i kontejnerske pošiljke do 10 tona u iznosu od 20 KM, a za svaku daljnju tonu, odnosno započetu tonu u pošiljci preko 10 tona, još po 2 KM po toni, te plaćanje republičke takse u visini od 20 KM</p>
JCI – jedinstvena carinska isprava	Administrativna taksa prilikom izvoza iznosi 10 KM
Špediterske usluge	70 KM

UVOD

Vodič za izvoz svježeg voća i povrća u Evropsku uniju (EU) sadrži pregled stanja izvoza voća i povrća iz BiH u periodu 2008–2015. godine i opis konkretnih koraka koje je potrebno napraviti da bi se pošiljke voća/povrća iz BiH izvezle u EU.

Studija konkurentnosti tri lanca vrijednosti u BiH pokazala je da je voće/povrće jedan od tri najkonkurentnija sektora u BiH. Potvrda konkurentnosti ovih sektora je kontinuirano povećanje izvoza voća/povrća iz BiH na tržište EU, regiona i šire.

Analizom podataka o izvozu voća i povrća u posljednjih osam godina pokazuje se kontinuirani rast kod voća, a posebno se izdvajaju: malina, jagoda, šljiva, jabuka, dok je kod povrća to slučaj sa krastavcem, paprikom i kupusom. Dobru izvoznu perspektivu ima i jagodičasto voće, kod kojeg udio izvoza iznosi oko 42% u odnosu na ukupno ostvarenu proizvodnju u BiH, dok prosječna godišnja stopa rasta izvoza iznosi oko 26% u posmatranom periodu od osam godina (2008–2015). Što se tiče voća, malina je prepoznata kao perspektivnija vrsta voća koje ima odličnu maržu i cijenu na svjetskom tržištu. Po proizvodnji maline BiH zauzima 11. proizvođačko mjesto u svijetu. Kod povrća, bosanskohercegovački krastavac (kornišon) ima svoje mjesto i na svjetskom i EU tržištu, čiji se izvoz iz godine u godinu povećava. U 2015. godini ostvaren je rekordan izvoz krastavaca, a oko 50% je izvezeno u Njemačku. Međunarodna potražnja za krastavcem (kornišonom) je velika, npr. njemačko tržište ima prosječnu potražnju na godišnjem nivou oko 497 hiljada tona, a prosječna proizvodnja u BiH se ostvaruje u količini od oko 26 hiljada tona godišnje.

1. IZVOZ U EU

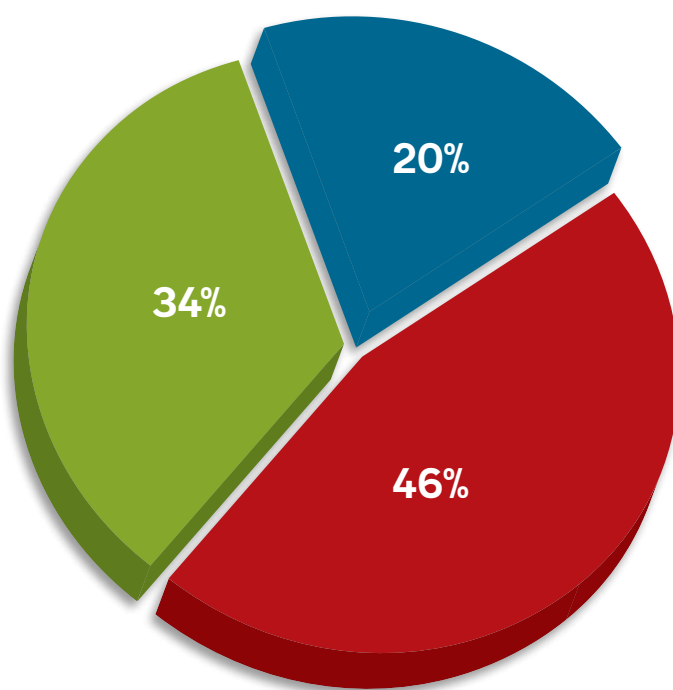
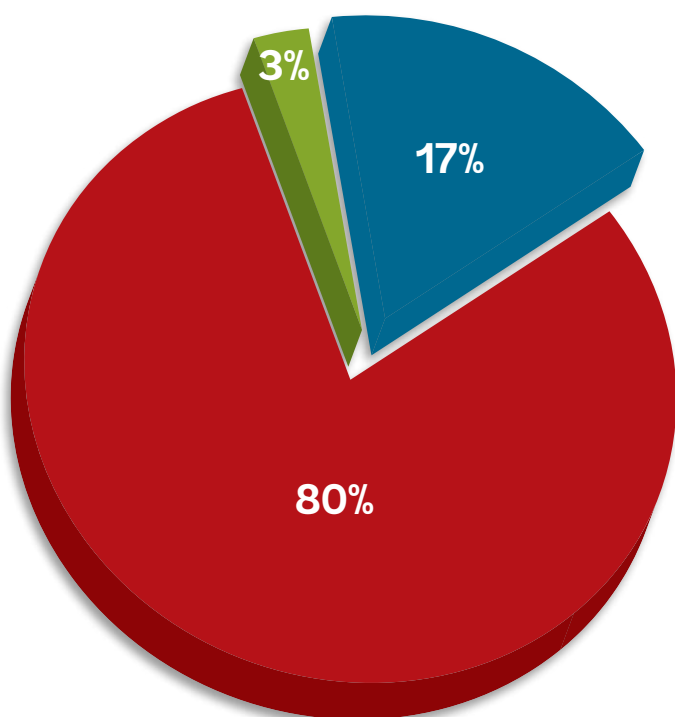
Ključna tržišta

Kao rezultat Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini¹ (CEFTA) moguće je izvesti robu bez plaćanja carine na tržišta Jugoistočne Evrope (Makedonija, Moldavija, Srbija, Crna Gora, Albanija i Kosovo).

Privremeni sporazum EU s BiH² je efektivno stvorio područje slobodne trgovine i pristup proizvoda iz BiH na jedinstveno tržište EU od preko 500 miliona potrošača. Ovim sporazumom definirani su carinski ustupci BiH za proizvode i robu porijeklom iz BiH³. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između EU i BiH stupio je na snagu 1. juna 2015. godine i predstavlja okvir za odnose EU i BiH kojim se postepeno uspostavlja i područje slobodne trgovine između EU i BiH.

Udio izvoza povrća u 2015. godini

Udio izvoza voća u 2015. godini

■ CEFTA ■ EU ■ Druge zemlje

Izvor: UniComTrade⁴

¹ Za više informacija o CEFTA sporazumu pogledati na web stranicama Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH http://www.mvteo.gov.ba/CEFTA/tekst_sporazuma/default.aspx?id=5107&langTag=bs-BA

² Za više informacija o Privremenom sporazumu pogledati na web stranicama Direkcije za evropske integracije: http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/ssp/default.aspx?id=1803&langTag=bs-BA

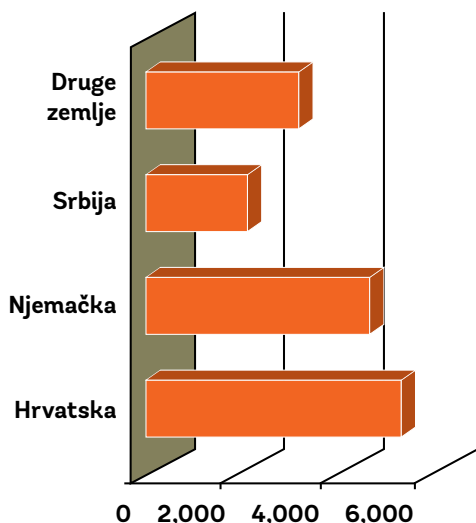
³ Za više informacija pogledati Aneks I – VI i Protokol 1-6.

⁴ Web stranica UNCOMTRADE-a je poslužila kao izvor informacija – podaci na ovoj web stranici nalaze se u formi metapodataka, te je za svaku vrstu, tip i kategoriju potrebno formulirati složeni upit s više od 5 kriterija da bi se dobila odgovarajuća statistika izvoza, koja se zatim kombinira s drugim rezultatima sličnih analiza, tj. sinteza podataka: <http://comtrade.un.org/db/dqBasicQuery.aspx>

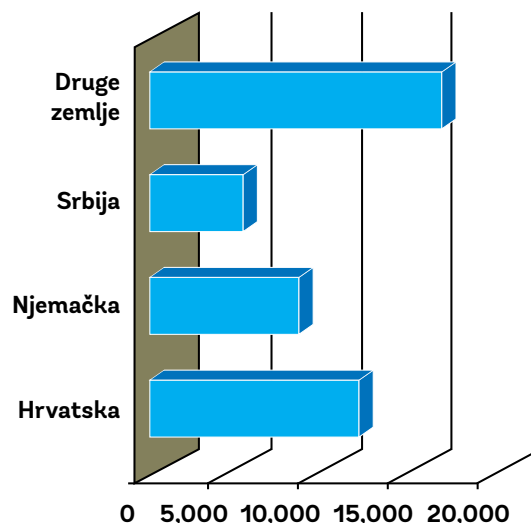
Najveći izvoz bosanskohercegovačkog voća i povrća u 2015. godini zabilježen je u Ruskoj Federaciji s udjelom od 21%, Njemačkoj 17%, Srbiji 18% i Hrvatskoj 15%.

Količine izvezenog voća i povrća (u tonama) u 2015. godini za gore navedene zemlje prikazane su na dva grafikona:

Količina izvezenog povrća u 2015. godini

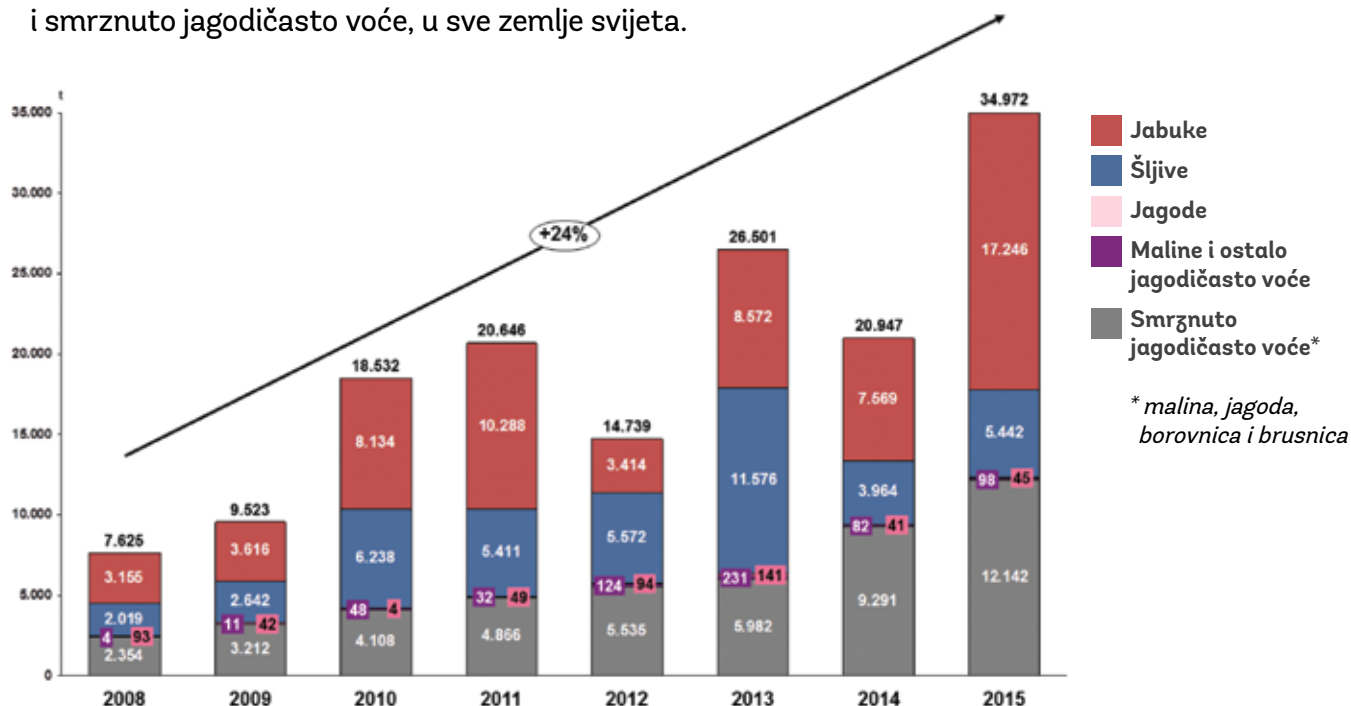
Količina izvezenog voća u 2015. godini

Izvor: UniComTrade⁴

1.1. Izvoz voća i povrća

Na grafikonu je dat prikaz izvoza konkurentnih bosanskohercegovačkih vrsta voća u periodu od osam godina (2008–2015). Prosječna godišnja stopa rasta od 24% odnosi se na ukupan bosanskohercegovački izvoz jabuke, šljive, jagode, maline i ostalog jagodičastog voća, uključujući i smrznuto jagodičasto voće, u sve zemlje svijeta.

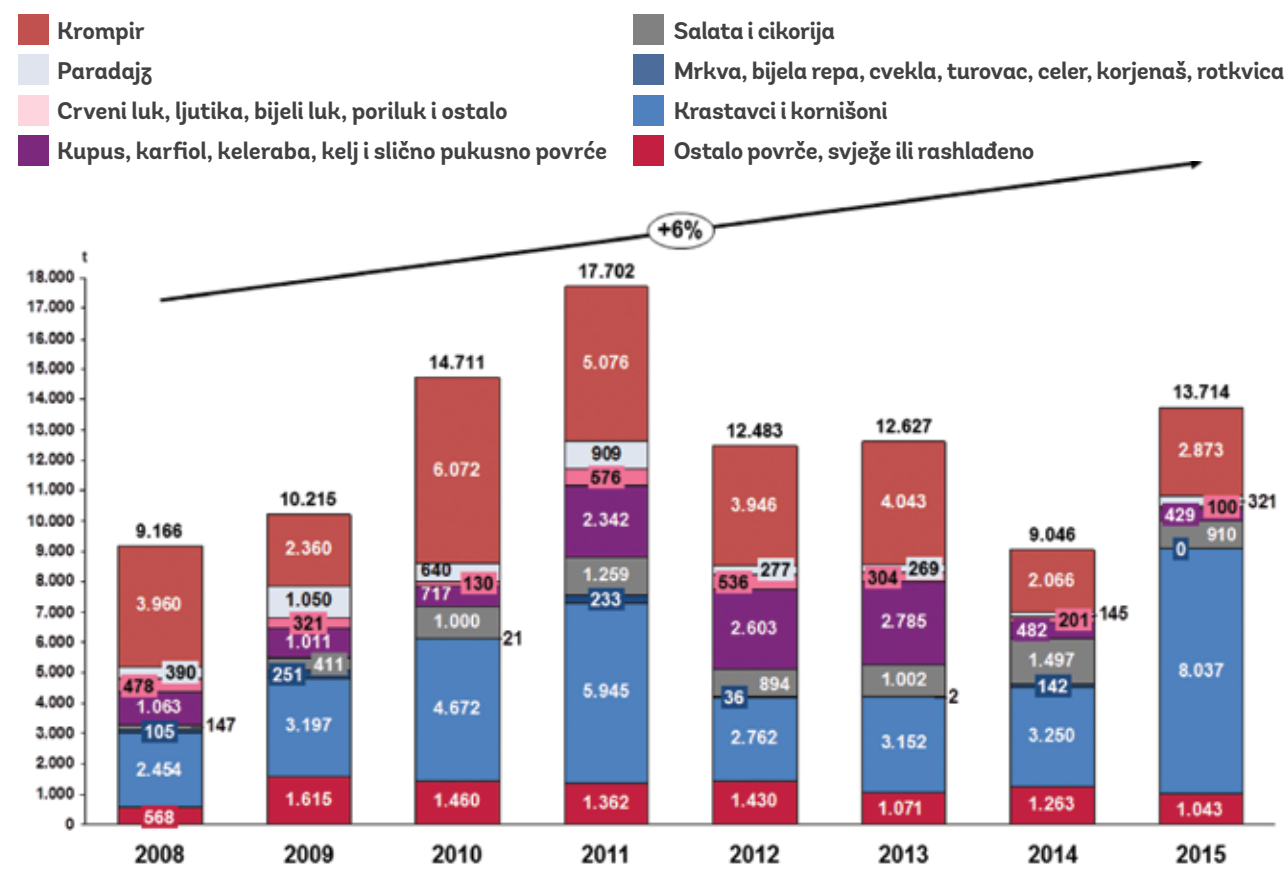

Izvor: UniComTrade⁴

Pregled izvoza identifikovanih konkurentnih vrsta svježeg voća (ili rashlađenog ili nekuhanog) za top 10 zemalja partnera za 2014. i 2015. godinu dat je u sljedećim tabelama:

Izvoz JABUKA	2014. (t)	2015. (t)	Izvoz MALINA i jagodič. voća	2014. (t)	2015. (t)	Izvoz ŠLJIVA	2014. (t)	2015. (t)
Ruska Fed.	1.600	9.593	Srbija	3.324	4.205	Njemačka	1.532	2.694
Srbija	4.239	2.800	Švedska	1.608	1.792	Slovenija	356	854
Mađarska	-	2.109	Njemačka	785	1.286	Austrija	514	550
Njemačka	70	707	Turska	691	896	Ruska Fed.	779	471
Hrvatska	146	512	Austrija	655	569	Hrvatska	122	468
Austrija	20	356	Belgija	271	550	Srbija	373	160
Slovenija	47	263	Hrvatska	304	517	Belgija	36	117
Norveška	295	119	Švicarska	314	471	Češka Rep.	55	56
Crna Gora	226	70	Mađarska	115	280	Italija	67	52
Rumunija	298	22	Francuska	154	246	Holandija	76	-

Slična situacija je s izvozom identifikovanih konkurentnih vrsta povrća, a prosječna godišnja stopa rasta izvoza za period 2008.–2015. godine je 6%.

Izvor: UniComTrade⁴

Pregled izvoza konkurentnog svježeg ili rashlađenog povrća za top 5 zemalja partnera za 2014. i 2015. godinu dat je u sljedećim tabelama:

Izvoz KRASTAVCA	2014. (t)	2015. (t)	Izvoz KRAMPIRA	2014. (t)	2015. (t)	Izvoz KUPUSA	2014. (t)	2015. (t)
Njemačka	2.383	4.165	Srbija	356	1.676	Hrvatska	430	530
Hrvatska	806	2.277	Crna Gora	1.067	568	Slovenija	83	-
Austrija	-	1.204	Norveška	345	382	Ruska Fed.	4	51
Slovenija	-	390	Hrvatska	-	176	Srbija	-	36
Češka Rep.	39	-	Makedonija	164	-	Austrija	-	18

2. PROCEDURE ZA IZVOZ VOĆA I POVRĆA IZ BIH U EU

Izvoznik mora biti registriran za obavljanje vanjskotrgovinskog poslovanja i PDV obveznik te upisan u jedinstveni registar obveznika indirektnih poreza kod Uprave za indirektno oporezivanje BiH⁵. Uspostavljanje dobre poslovne saradnje sa špediterom je ključni faktor u izvršenju izvoznog posla. Špediteri pomažu izvoznicima u pripremi ponuda savjetima o visini troškova transporta, troškova luke, troškova ovjera u ambasadama ili konzulatima, o potrebi i cijeni raznih uvjerenja koja moraju pratiti robu, kao fitosanitarno i slično, o troškovima osiguranja kao i svojim troškovima otpreme robe.

Odabir špeditera vrši se analizom njegove finansijske pozicije, stabilnosti i reputacije te, na kraju, njegove organizacije. Špediter je u principu upoznat s izvoznim propisima zemlje izvoznika, načinima otpreme robe i potrebnom dokumentacijom vezanom za vanjsku trgovinu.

Prosječna cijena špediterskih usluga za izvoz voća i povrća iz BiH u EU iznosi 70 KM.

Postupak izvoza iz BiH reguliran je⁶:

- Odredbama članova 157⁷ i 158⁸ Zakona o carinskoj politici Bosne i Hercegovine⁹ i
- Odredbama članova 133, 134, 138, 140, 142, 143 pod B, 144 pod B, 145 B, članova 391 do 401 i članova 423 do 429 Odluke o provedbenim propisima Zakona o carinskoj politici Bosne i Hercegovine¹⁰
- Uputstvom o provedbi pravila o porijeklu u preferencijalnoj trgovini između BiH i Evropske zajednice (Službeni glasnik BiH, br. 46/09).

⁵ Zahtjev za obje registracije podnosi se UIO-u – Upravi za indirektno oporezivanje BiH: <http://www.new.uino.gov.ba/bs/Porezi>

⁶ Uprava za indirektno oporezivanje i dalje primjenjuje Zakon o carinskoj politici BiH (Službeni glasnik BiH, br. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10, 76/11) i Odluku o provedbenim propisima Zakona o carinskoj politici BiH (Službeni glasnik BiH, br. 63a/04, 60/06, 57/08), i druge provedbene propise do donošenja provedbenih propisa za Zakon o carinskoj politici (58/15).

⁷ Član 157 (1. Postupkom izvoza dopušta se da bh. roba napusti carinsko područje BiH. Izvoz uključuje primjenu izvoznih radnji i postupaka, uključujući i mjere trgovinske politike, a gdje je potrebno i naplatu izvoznih dažbina. 2. S izuzetkom robe stavljene u postupak vanjske obrade, sva bh. roba namijenjena za izvoz stavlja se u postupak izvoza. 3. Izvozna prijava mora se podnijeti carinskom uredu koji je nadležan za nadzor nad mjestom u kojem je izvoznik registriran ili u kojem se roba pakuje i tovari za izvoznju otpremu. Odstupanja od ovoga utvrđuju se u provedbenim propisima ovog zakona. 4. Slučajevi kada i uslovi pod kojima roba koja napušta carinsko područje BiH ne podliježe izvoznju prijavljivanju određuju se u provedbenim propisima ovog zakona.)

⁸ Član 158 (Puštanje robe za izvoz odobrava se pod uslovom da predmetna roba napušta carinsko područje BiH u istom stanju u kojem je bila prilikom prihvaćanja izvozne prijave. „Izvoznik“ podrazumijeva: 1. Lice za čiji račun je podnesena izvozna prijava i koje je u trenutku prihvaćanja te prijave vlasnik robe ili ima pravo raspolaganja robom; 2. Kada vlasništvo ili pravo raspolaganja robom pripadaju licu ustanovljenom izvan carinskog područja BiH prema ugovoru o izvozu, izvoznikom se smatra ugovorna strana registrirana u BiH.

⁹ Službeni glasnik BiH, br. 57/04

¹⁰ Službeni glasnik BiH, br. 63a/04

2.1. Potrebni dokumenti za izvoz iz BiH u EU

Pošiljke svježeg voća i povrća iz BiH pri izvozu u EU trebaju biti snabdjevene sljedećim dokumentima:

- EUR 1 certifikat (izdat od nadležne carinske ispostave) preferencijalnog porijekla ili izjava na komercijalnoj fakturi
- Fitosanitarni certifikat izdat od nadležnog entitetskog fitosanitarnog inspektora
- Izjava dobavljača o proizvodima sa statusom preferencijalnog porijekla
- Komercijalna faktura
- Otkupni blok
- Otpremnica
- Lista za pakovanje
- Transportni dokument na osnovu vrste transporta (CMR ili CIM ili AWB ili B/L)
- JCI – jedinstvena carinska isprava.

Pored gore pobrojanih dokumenata, prilikom izvoza voća i povrća iz BiH u EU potrebno je da se izvoznici pridržavaju mnogobrojnih zahtjeva navedenih u tabeli¹¹:

Zahtjevi	Važeći zakonski propisi	Način kontrole usklađenosti i zahtijevani dokumenti
TRŽIŠNI STANDARDI	CELEX 32013R1308 CELEX 32011R0543	Certifikat o usklađenosti (za proizvode koji podliježu specifičnim tržišnim standardima)
KONTROLA KONTAMINANATA	CELEX 31993R0315 CELEX 32006R1881	Provjera usklađenosti je metodom slučajnog uzorkovanja i analize u trenutku ulaska, distribucije ili prodaje u EU. Ne postoje posebni dokumenti/certifikati za kontrolu kontaminanata.
KONTROLA OSTATAKA PESTICIDA	CELEX 32005R0396	Proizvodi su predmet slučajne provjere u trenutku ulaska, distribucije ili prodaje u EU. Ne postoje posebni dokumenti/certifikati za MRL kontrolu.
KONTROLA ZDRAVLJA BILJA	CELEX 32000R0029	Fitosanitarni certifikat, kao i utvrđivanje i provjera zdravlja bilja u trenutku ulaska u EU, ili na mjestu odredišta
OZNAČAVANJE	CELEX 32011R1169 CELEX 32011R0543	Provjera oznake u bilo kojoj fazi lanca distribucije
SLJEDIVOST	CELEX 32002R0178	EUR 1 s dokumentacijom

2.1.1. Trgovačka dokumentacija

Trgovačka dokumentacija prati robu od mjesta otpreme do krajnjeg odredišta i najčešće se odnosi na opis robe. U ovu grupu dokumenata spadaju: komercijalna faktura, otkupni blok, otpremnica, lista pakovanja (paking lista), certifikat o porijeklu robe EUR 1, fitosanitarni certifikat i izjava dobavljača o proizvodima sa statusom preferencijalnog porijekla.

¹¹ Izvor: EU Export HelpDesk, CBI – www.cbi.eu

1. Komercijalna faktura

Predstavlja račun koji izdaje prodavač na memorandumu preduzeća, ovjeren, potpisan u više istovjetnih primjeraka. Račun koji prati robu je glavni dokument koji će se koristiti za carinjenje i podaci moraju biti tačni. Svaka komercijalna faktura treba da sadrži sljedeće elemente: naziv, adresu i ID broj obveznika – izdavaoca računa; naziv, adresu i ID broj obveznika – primaoca računa; mjesto i datum izdavanja i redni broj računa; količinu robe; opis i karakteristike robe (navesti tarifnu oznaku robe); jediničnu cijenu izraženu u dogovorenoj valuti i jedinici mjere; ukupnu vrijednost robe u dogovorenoj valuti; naziv mjesta otpreme i oznaku transportnog sredstva kojim će roba biti otpremljena; paritet u skladu s dogovorenim odredbama Incotermsa; instrukcije za plaćanje robe; izjavu o oslobađanju od plaćanja PDV-a; izjavu o preferencijalnom porijeklu robe (ako je vrijednost robe manja od 6.000 eura).

Ostali elementi fakture zavise od vrste robe i propisani su ugovorom. Ne postoji propisana forma, ali trebala bi sadržavati gore navedene elemente.

INCOTERMS – međunarodni trgovački termini

Naziv Incoterms predstavlja skraćenicu za međunarodne trgovačke termine (engl. International commercial terms). To su službena pravila Međunarodne privredne komore (*ICC – International Chamber of Commerce*) za tumačenje trgovinskih termina. U svijetu su u upotrebi više od 60 godina. Potrebni su za nesmetano vođenje međunarodne trgovine, a njihovu autentičnost priznaju i svi sudovi i drugi upravni organi u svijetu.

Međunarodna trgovačka komora je krajem 2010. godine objavila novo izdanje međunarodno prepoznatljivih trgovačkih termina *Incoterms® 2010*.

SVE VRSTE PRIJEVOZA

EXW	Ex works	Franko fabrika
FCA	Free Carrier	Franko prijevoznik
CPT	Carriage Paid To	Vozarina plaćena do
CIP	Carriage and Insurance Paid To	Vozarina i osiguranje plaćeni do
DAT	Delivered At Terminal	Isporučeno terminal
DAP	Delivered At Place	Isporučeno mjesto
DDP	Delivered Duty Paid	Isporučeno ocarinjeno

PRIJEVOZ MOREM I UNUTARNJIM PLOVNIM PUTEVIMA

FAS	Free Alongside Ship	Franko sa strane broda
FOB	Free On Bord	Franko brod
CFR	Cost and Freight	Trošak i vozarina
CIF	Cost, Insurance and Freight	Trošak, osiguranje i vozarina

2. Otkupni blok

Kako bi se dokazalo porijeklo robe, izvoznik za carinjenje uz račun dostavlja i otkupne blokove od koga je kupio robu. Otkupni blok sadrži: ime, prezime, JMB ili JIB, L.k. br., datum, mjesto, vrstu robe, jedinicu mjere, količinu robe, otkupnu cijenu, iznos vrijednosti robe i potpis).

3. Otpremnica

Otpremnica se izdaje u momentu kada roba napušta magacin. Potpisuje je ovlaštena osoba pošiljaoca robe uz obavezan potpis i vozača, kojim potvrđuje prijem navedene količine na vozilo. Osnovni elementi koje otpremnica sadrži su: podaci o kupcu, registarski broj vozila u koje je roba utovarena, ime vozača i podaci o robi.

4. Lista pakovanja

Listu pakovanja (paking lista) izdaje prodavač a sadrži podatke o vrsti pakovanja, njihovom broju, oznakama, registarskom broju prijevoznog sredstva koje robu prevozi itd. Ovi podaci su važni kako primaocu, da bi znao koja je njegova roba i u kojem pakovanju u zbirnoj pošiljci, tako i carinskim organima, koji po vrsti i broju pakovanja identificiraju robu radi njenog pregleda, stavljanja pod carinski nadzor ili carinjenja.

5. Certifikat o porijeklu robe – EUR 1¹²

Certifikat o porijeklu robe (**EUR 1**) predstavlja dokument od posebnog značaja za uvoznike jer ukazuje na moguće preferencijalno porijeklo robe u njihovoj zemlji i samim tim umanjuje troškove carinjenja robe. Naprimjer, ovaj dokument je obavezan za stjecanje prava bescarinskog uvoza robe iz BiH u EU.

Ako je vrijednost robe koja se šalje veća od 6.000 eura, izdaje se EUR 1, a ako nije piše se izjava koja se upisuje na komercijalnoj fakturi. Tekst izjave glasi: Izvoznik proizvoda obuhvaćenih ovom ispravom (carinsko ovlaštenje br...) izjavljuje da su, osim ako je drukčije izričito navedeno, ovi proizvodi _____preferencijalnog porijekla.¹³

EUR 1 izdaje i ovjerava izvozna carinska ispostava (administrativna taksa iznosi 10 KM + 20 KM ovjera istog).

Napomena: Ako se vrši izvoz iz BiH nebosanskohercegovačkih proizvoda (svježe voće i povrće) u EU, pored gore pobrojane dokumentacije potreban je i

Certifikat o porijeklu proizvoda tzv. Form A, Of Origin¹⁴ – izdaje se kao dokaz o porijeklu proizvoda za izvoz u države s kojima nemamo potpisan sporazum o trgovini ili kao dokaz o porijeklu proizvoda iz drugih država i može pratiti samo izvoz robe stranog porijekla u EU. Certifikat izdaje Vanjskotrgovinska komora BiH. Cijena izdavanja dokumenta iznosi 50 KM, a za članove komore 20 KM.

¹² Obrazac za EUR 1 certifikat možete naći na web stranici <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/Biro%20za%20saradnju%20sa%20EU/eur1.pdf> ili u Prilogu A. PRIRUČNIKA ZA IZVOZ VOĆA I POVRĆA IZ BIH U EU.

¹³ Uputa o provedbi pravila o porijeklu u preferencijalnoj trgovini između BiH i Evropske zajednice (Službeni glasnik BiH, br. 46/09) <http://www.new.uino.gov.ba/bs/Carina>

¹⁴ Zahtjev se može preuzeti na web stranicama Vanjskotrgovinske komore BiH: <http://komorabih.ba/javni-dokumenti/>

6. Fitosanitarni certifikat¹⁵ – izdat od nadležnog fitosanitarnog inspektora

Fitosanitarne inspekcije su formirane u okviru Federalne uprave za inspeksijske poslove, Inspektorata Republike Srpske te Vlade Distrikta Brčko – Inspektorata pri Uredu gradonačelnika. Kod zahtjeva za izdavanje fitosanitarnog certifikata način kontrole je isti na teritoriji BiH, dok se visina naknade za izdavanje certifikata djelomično razlikuje u entitetima BiH.

Visina naknade za izvršeni zdravstveni pregled pošiljki koje se izvoze uz nadležnosti Federalne uprave za inspeksijske poslove iznosi 25 KM za vagnske, kamionske i kontejnerske pošiljke do 10 tona, a za svaku daljnju tonu, odnosno započetu tonu u pošiljci preko 10 tona, još po 2 KM, uz plaćanje administrativne takse u visini od 5 KM. Izvoz uz nadležnost Inspektorata Republike Srpske za zdravstveni pregled pošiljki podrazumijeva naknadu¹⁶ za vagnske i kamionske pošiljke te za pošiljke u kontejnerima do 10 tona u iznosu od 20 KM, a za svaku daljnju tonu, odnosno započetu tonu u pošiljci preko 10 tona, još po 2 KM po toni, te plaćanje republičke takse u visini od 20 KM. Nema ograničenja u pogledu izbora graničnih prijelaza, odnosno poslovni subjekti neometano koriste granične prijelaze ako se na tom graničnom prijelazu nalazi fitosanitarna inspekcija.¹⁷

7. Izjava dobavljača o proizvodima sa statusom preferencijalnog porijekla

Ako izvoznik nabavlja robu u unutarnjem prometu, uz uvjerenje o kretanju robe EUR 1 treba priložiti i izjavu dobavljača za dokazivanje porijekla.¹⁸ Tekst izjave glasi: „Ja, dolje potpisani, izjavljujem da je roba navedena u ovom dokumentu _____porijeklom iz BiH i da zadovoljava pravila o porijeklu koja reguliraju preferencijalnu trgovinu s EU.

2.1.2. Transportna dokumentacija

Transportna dokumentacija regulira otpremu i transport robe i predstavlja ugovor o prijevozu. Druga važna uloga ovih dokumenata odnosi se na prijenos rizika u onim poslovima kod kojih je ugovorom ili odgovarajućom Incoterms klauzulom to predviđeno. Prilikom carinjenja robe transportna dokumentacija se mora staviti na uvid carinskim organima.

Najznačajniji dokumenti koji se odnose na transport su: kamionski tovarni list (CMR), željeznički tovarni list (CIM), avionski tovarni list (AWB) ili brodski tovarni list (B/L). Dispozicija za otpremu robe predstavlja nalog špediteru (pismeni ili usmeni).

Kamionski tovarni list (CMR)

Ovaj dokument izdaje prijevoznik i predstavlja dokument koji služi kao dokaz da je roba primljena na prijevoz. U ovom dokumentu prijevoznik se obavezuje da će prevesti robu i uredno je predati primaocu. CMR se izdaje u tri istovjetna primjerka, od kojih jedan ide pošiljaocu, drugi prati robu do primaoca, a treći zadržava prijevoznik. Izdaje se samo za jedno prijevozno sredstvo i robu u njemu, a vrlo rijetko za više kamiona koji u okviru jednog ugovora o prijevozu prevoze robu jednom kupcu (konvoj). Tovarni list sadrži informacije o preduzeću pošiljaocu, preduzeću primaocu, detaljan opis robe, o oznaci vozila, troškovima prijevoza i carina, ali i spisak dokumenata koji prate tovarni list.

¹⁵ Obrazac za fitosanitarni certifikat možete naći na web stranici <http://slist.ba/glasnik/2011/broj59/Broj059.pdf> (strana 85) ili u Prilogu C. PRIRUČNIKA ZA IZVOZ VOĆA I POVRČA IZ BIH U EU.

¹⁶ Odluka o visini naknade za izvršene preglede pošiljki u prometu preko granice RS (Službeni glasnik RS br. 69/05). Granični prijelazi s fitosanitarnom inspekcijom u BiH.

¹⁷ Službene novine Federacije BiH, br. 4/2002

http://www.uzzb.gov.ba/www/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=15%3Agranicni-prelazi-sa-fitosanitarnom-inspekcijom-u-bih&Itemid=9&lang=bs

¹⁸ Prilozi 2. i 3. Uputstva o provedbi pravila o porijeklu u preferencijalnoj trgovini između BiH i EU

Željeznički tovarni list (CIM)

Predstavlja prijevoznu ispravu za vagon i robu u njemu. Na poledini se upisuje obračun prijevoznih troškova prema željezničkim tarifama od uputne do prijemne željezničke stanice, ili ako se radi o prijevozu preko teritorija više država upisuje se obračun prijevoznih troškova za svaku državu posebno. Ako se radi o maršrutnim vozovima, izdaje se tovarni list za cijeli voz, kojim se vrši prijavljivanje carinskim organima, dok se u svakom vagonu nalazi poseban tovarni list za taj vagon.

Avionski tovarni list (AWB)

Izdaje se za svaku pošiljku koja se prevozi jednim avionom. U ovom tovarnom listu često se navode i plaćeni iznosi osiguranja za pošiljku.

Brodski tovarni list – Konosman (Bill of loading – B/L)

Predstavlja ne samo prijevoznu ispravu već i ispravu o vlasništvu nad robom koja se prevozi brodom, čiji original se predaje samo onoj osobi koja posjeduje tačno određenu kopiju, kojom se legitimira kao njen vlasnik. Izdaje se za svaku pojedinačnu pošiljku koja se nalazi u brodu. Zakonit imalac teretnice je vlasnik robe.

2.1.3. Carinska dokumentacija

Prije nego što roba napusti zemlju izvoznika, ona se mora izvezno ocariniti. Mjesto carinjenja robe određuje nalogodavac, tj. izvoznik, u tekstu dispozicije špediteru. Carinjenje obavljaju zvanični carinski organi na bazi robnih dokumenata koji prate robu kako bi se utvrdila njihova saglasnost. Dokumentaciju potrebnu za carinjenje podnosi ovlaštenu špediter. Na osnovu izvršenog carinskog pregleda carinski organ ovjerava odgovarajuću dokumentaciju.

Administrativna taksa prilikom izvoza iznosi 10 KM (JCI)¹⁹.

3. LABORATORIJI U BIH

3.1. Laboratoriji koje vrše određivanje rezidua pesticida u voću i povrću

Laboratoriji koji vrše određivanje rezidua pesticida na voću i povrću u Federaciji BiH su Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo i Federalni agromediteranski zavod Mostar. Certifikat o akreditaciji posjeduje Federalni zavod za poljoprivredu za ispitivanje ostataka pesticida za 26 analita, što je malo i nedovoljno i za potrebe unutrašnje kontrole tržišta, kao i za potrebe proizvođača/izvoznika.

Akreditirani laboratoriji u Republici Srpskoj za ispitivanje ostataka pesticida u hrani su Institut za vode Bijeljina i Sistem Qualita, S Pale, ali za skroman raspon analita u odnosu na potrebe unutarne kontrole tržišta i u odnosu na potrebe bosanskohercegovačkih proizvođača i izvoznika. Institut za vode d.o.o. Bijeljina ima najveći broj akreditiranih metoda u BiH za ispitivanje ostataka pesticida (29 analita), Sistem Qualita, S ima akreditirane metode za ispitivanje 12 analita, dok Poljoprivredni institut iz Banje Luke vrši ispitivanja na 47 analita, ali neakreditiranim metodama.

¹⁹ Primjer JCI obrasca možete naći u Prilogu D. PRIRUČNIKA ZA IZVOZ VOĆA I POVRĆA IZ BIH U EU.

S druge strane, minimum ispitivanja za potrebe unutarnje kontrole tržišta podrazumijeva ispitivanja na oko 180 vrsta analita, dok se od izvoznika voća i povrća često traže ispitivanja na oko 400 vrsta analita.

Imajući u vidu činjenicu da kapaciteti laboratorija u BiH još uvijek nemaju ispunjene uslove da vrše laboratorijska ispitivanja za kontrolu proizvoda stavljenih na tržište BiH, a ni da zadovolje potrebe proizvođača i izvoznika, izvoznici su prinuđeni vršiti analize u susjednim državama, a najčešće se to radi u Srbiji, u laboratoriji „Knjaz Miloš“ u Arandelovcu i „SP Laboratoriji“ iz Bečeja, i u Hrvatskoj, u „Euroinspekt Croatiakontroli“ iz Zagreba.

3.1.1. Laboratorij Federalnog zavoda za poljoprivredu Sarajevo

Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo (Ispitni laboratorij za kontrolu kvaliteta) posjeduje certifikat o akreditaciji, kojim se potvrđuje da Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo ispunjava zahtjeve standarda BAS EN ISO/IEC 17025:2006 u pogledu osposobljenosti za izvođenje fizičko-hemijskih ispitivanja hrane i poljoprivrednih proizvoda, ispitivanja rezidua i kontaminanata u hrani, mikrobioloških ispitivanja hrane i kvalitativnih ispitivanja genetičkih modificiranosti u hrani, hrani za životinje i poljoprivrednim proizvodima. Certifikat o akreditaciji izdan je od Instituta za akreditiranje Bosne i Hercegovine i važi do 24. oktobra 2017. godine.

Područje rada:	LI 21 – Toksikološka ispitivanja		
Potpodručje rada:	LI 21.1 – Rezidue i kontaminanti u hrani		
Proizvodi	Vrsta ispitivanja / mjerna karakteristika	Mjerni opseg	Metode/Specifikacije
Voće i povrće s visokim sadržajem vode	Ostaci pesticida (dichlorvos, carbofuran, profam, dimethoat, simazin, sulfotep, lindan, terbufos, diazinon, paration-metil, terbutrin, aldrin, malation, metolahlor, fention, chlor pirifos, triadimefon, bromofos metil, metazahlor, pendimetalin, chlorfenvinfos, procimidon, endosulfan alfa, metoprotrin, etion, azinfos-etil)	≥ 0,01 mg/kg do 2,5 mg/kg	BAS EN 15662:2011

3.1.2. Institut za vode, Bijeljina

Laboratorij Instituta akreditiran je prema BAS EN ISO/IEC 17025 standardu za fizičko-hemijska, mikrobiološka i biološka ispitivanja vode, uključujući i uzorkovanje, mjerenje protoka i temperature vode, fizičko-hemijska ispitivanja sedimenata, mikrobiološka i fizičko-hemijska ispitivanja hrane, uzorkovanje s radnih površina i ispitivanje rezidua i kontaminanata u hrani.

U kontekstu procjene kapaciteta i potreba laboratorija Instituta za vode koje se odnose na analize ostataka pesticida i kontaminanata u voću i povrću može se zaključiti da Institut trenutno posjeduje najveći kapacitet u ovoj oblasti u Republici Srpskoj, ali nedovoljan za ispunjenje zahtjeva unutrašnje kontrole tržišta i potreba izvoznika.

S tim u vezi, ovaj laboratorij vrši navedena ispitivanja na ostatke pesticida i kontaminanata u hrani u partnerstvu sa SP Laboratorijom iz Bečeja kako bi zadovoljio potrebe unutrašnje kontrole tržišta, dok se izvoznici najčešće obraćaju direktno laboratorijima u Srbiji i Hrvatskoj za neophodna ispitivanja.

Područje rada:	LI 21 – Toksikološka ispitivanja		
Potpodručje rada:	LI 21.1 – Rezidue i kontaminanti u hrani		
Proizvodi	Vrsta ispitivanja / mjerna karakteristika	Mjerni opseg	Metode/Specifikacije
Voće i povrće, proizvodi od voća i povrća (hrana biljnog porijekla)	Određivanje rezidua pesticida (GC MS):		
	α-BHC	> 0,005 mg/kg	BAS EN 12393-1:2015 BAS EN 12393-2:2015 BAS EN 12393-3:2015
	β-BHC	> 0,005 mg/kg	
	γ-BHC	> 0,005 mg/kg	
	δ-BHC	> 0,005 mg/kg	
	Heptahlor	> 0,01 mg/kg	
	Heptahlor epoksid	> 0,005 mg/kg	
	Endosulfan I	> 0,005 mg/kg	
	Dieldrin	> 0,01 mg/kg	
	4,4'DDE	> 0,005 mg/kg	
	Endrin	> 0,01 mg/kg	
	4,4'DDD	> 0,005 mg/kg	
	Endrin aldehid	> 0,01 mg/kg	
	Endrosulfan sulfat	> 0,005 mg/kg	
	4,4' DDT	> 0,005 mg/kg	
	Metoksihlor	> 0,005 mg/kg	
	Trifluralin	> 0,005 mg/kg	
	Hlorpirifos	> 0,0025 mg/kg	
	Atrazin	> 0,02 mg/kg	
	Simazin	> 0,02 mg/kg	
	lambda cyhalothrin deltamethrin	> 0,01 mg/kg	BAS EN 15662:2011
	cypermethrin chlorpyrifos		
	chlorpyrifos methyl		
	oxamyl		
	pirimicarb		
	fenhexamid		
	thiabendazole		
	propiconazole		

3.1.3. Sistem Qualita, S, Pale

Ispitni laboratoriji preduzeća Sistem Qualita, S su akreditirani prema BAS EN ISO/IEC 17025:2006 od 2005. godine od Instituta za akreditaciju BiH (BATA). Trenutno je akreditirano 116 metoda ispitivanja za obavljanje fizičko-hemijskih ispitivanja nafte i naftnih proizvoda, vode, hrane, poljoprivrednih proizvoda, alkohola i alkoholnih proizvoda, uz napomenu da preduzeće ima akreditirane metode za ispitivanje MDK 12 vrsta pesticida u voću i povrću, što je malo i nedovoljno i za potrebe unutrašnje kontrole tržišta, kao i za potrebe proizvođača/izvoznika.

Područje rada:	LI 21 – Toksikološka ispitivanja		
Potpodručje rada:	LI 21.1 – Rezidue i kontaminanti u hrani		
Proizvodi	Vrsta ispitivanja / mjerna karakteristika	Mjerni opseg	Metode/Specifikacije
Voće i povrće	Sadržaj pesticida:		
	Cyprodinil/Imazalil	> 0,001 mg/kg	UP.181 (GC/ECD)
	Dichlorvos	> 0,003 mg/kg	
	Atrazin	> 0,002 mg/kg	
	Carbaryl	> 0,001 mg/kg	
	Linuron	> 0,0003 mg/kg	
	Azoxystrobin	> 0,003 mg/kg	
	Tebuconazol	> 0,0004 mg/kg	
	Chlorothalonil	> 0,0004 mg/kg	
	Procymidone	> 0,00003 mg/kg	
	Kresoxin methyl	> 0,005 mg/kg	
	Tolyfluanid	> 0,0009 mg/kg	
Endosulfan sulfat	> 0,00008 mg/kg		

3.2. Laboratoriji koji vrše određivanje teških metala (kontaminanata) u voću i povrću

Kapaciteti laboratorija za određivanje teških metala (kontaminanata) u voću i povrću znatno su bolji u odnosu na kapacitete laboratorija za određivanje rezidua pesticida u voću i povrću. Također, postoji veći broj laboratorija koji imaju akreditirane metode za ovu vrstu ispitivanja.

U FBiH analize teških metala akreditiranim metodama vrše: Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo, Federalni agromediterranski zavod Mostar, Veterinarski fakultet Sarajevo, Zavod za javno zdravstvo. Neakreditiranim metodama analize teških metala vrše: Institut za biomedicinsku dijagnostiku i istraživanje „Genom“ Travnik, Poljoprivredni zavod USK – Bihać i Poljoprivredni fakultet Sarajevo.

URS-u kontrolu teških metala vrše: Institut za vode d.o.o. Bijeljina, JZU Institut za javno zdravstvo Banja Luka i regionalni centri u Doboju, Istočnom Sarajevu i Trebinju, JZU Veterinarski institut „Dr Vaso Butozan“ Banja Luka i Veterinarski zavod „Teolab“ d.o.o. Bijeljina.

U tabeli ispod dat je prikaz cijena ispitivanja rezidua pesticida i kontaminanata u voću i povrću u laboratorijima na teritorijima RS-a, FBiH, Srbije i Hrvatske:

Vrsta ispitivanja	Ostaci pesticida u voću i povrću	Cijena po analitu	Kontaminanti u hrani	Izvor podataka
Federacija BiH	200 KM	7,69 KM	40 KM	Cijene u FBiH odnose se na ispitivanje 26 analita akreditiranim metodama od Federalnog zavoda za poljoprivredu Sarajevo
Republika Srpska	75-250 KM	2,60-5,31 KM	40 KM	Cijene u Republici Srpskoj odnose se na ispitivanje 29 analita po cijeni od 75 KM. Izvor: Institut za vode d.o.o. Bijeljina i tenderska dokumentacija Agencije za sigurnost hrane BiH te cijene Poljoprivrednog instituta Banja Luka 250 KM za 47 analita neakreditiranim metodama
Hrvatska	469,40 KM	2,61	58-67 KM	Cijene SP Laboratorije iz Bečeja i Euroinspekt Croatiakontrola iz Zagreba su identične, a obuhvaćaju raspon ispitivanja od 170 do 380 vrsta analita akreditiranim metodama (230- 250 eura)
Srbija	469,40 KM	2,61	58-67 KM	

4. PRAVNI OSNOV – USLOVI ZA IZVOZ VOĆA I POVRĆA U EU

Zakonski uslovi za proizvode u sektoru svježeg voća i povrća

Zakonodavstvo EU sadrži niz odredbi kojima se osigurava sigurnost hrane koja se stavlja na tržište EU. Sigurnost hrane podrazumijeva sigurnu i zdravstveno ispravnu hranu duž cijelog lanca „od polja do stola“. Karike tog lanca čine: proizvodnja, prerada i skladištenje, transport, distribucija i stavljanje hrane na tržište, njezino čuvanje kod potrošača sve do trenutka konzumacije.

Opća načela kojima se uređuje hrana i hrana za životinje općenito, a posebno sigurnost hrane i hrane za životinje na nivou EU i nacionalnom nivou država članica sadržana su u odredbama Uredbe (EZ) br. 178/2002 Evropskog parlamenta i Vijeća od 28. januara 2002. o utvrđivanju općih načela i uslova zakona o hrani, osnivanju Evropske agencije za sigurnost hrane te utvrđivanju postupaka u područjima sigurnosti hrane.

U skladu s odredbama ove Uredbe uspostavljen je i sistem brzog uzbunjivanja (engl. Rapid Alert System) kada se nesigurni prehrambeni proizvod nađe na tržištu.

Osim osnovnih propisa, postoje i posebni propisi koji obuhvaćaju različite oblasti, kao što su ostaci pesticida i kontaminanata i sl.

Zakonodavstvom EU utvrđuje se maksimalni nivo ostataka rezidua pesticida (engl. maximum residue levels – MRLs)²⁰ za stavljanje na tržište EU hrane, odnosno svježeg voća i povrća. Međutim, u nekoliko država članica EU njihovi kupci zahtijevaju MRL-ove koji su strožiji od onih propisanih EU zakonodavstvom, a i većina supermarketa ima svoje vlastite standarde za ostatke rezidua pesticida, koji su strožiji od onih utvrđenih odredbama zakonodavstva.

²⁰ <http://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/eu-pesticides-database/public/?event=homepage&language=EN>

Da bi se garantirala sigurnost hrane i izbjegle štete za okoliš, proizvodi namijenjeni ishrani ljudi će biti predmetom službenih kontrola kojima se osigurava da sva hrana stavljena na tržište EU bude sigurna. Postoji tri vrste provjera, i to:

- a. provjera dokumentacije
- b. provjera identiteta
- c. fizička provjera

Izvoznici svježeg voća i povrća u EU trebaju dobro poznavati i ispuniti sljedeće zahtjeve:

1. Tržišne standarde
2. Privatne zahtjeve kupaca (ako to kupac zahtijeva)
3. Kontaminante u hrani
4. Ostatak rezidua pesticida
5. Zdravlje bilja
6. Označavanje
7. Sljedivost
8. Pakovanja (ako to kupac zahtijeva)

4.1. Tržišni standardi

EU zakonodavstvo propisuje set općih (generalnih) i specifičnih (posebnih) tržišnih standarda za svježe voće i povrće. Specifični (posebni) tržišni standardi utvrđeni su za sljedeće vrste voća i povrća: jabuka, citrusi, kivi, salate, breskve i nektarine, kruške, jagode, slatka paprika, stono grožđe i paradajz. Sve pošiljke navedenih vrsta svježeg voća i povrća moraju biti snabdjevene certifikatom (potvrdom/uvjerenjem) o usklađenosti. Svježe vrste voća i povrća koje nisu obuhvaćene specifičnim (posebnim) tržišnim standardom treba da budu u skladu sa zahtjevima utvrđenim generalnim (općim) tržišnim standardom ili odgovarajućim UNECE standardom²¹ (koji je ponekad manje strožiji od EU standarda). Subjekti imaju mogućnost da slobodno izaberu koji od navedenih standarda će koristiti. Uvoznici voća i povrća koje je namijenjeno za preradu ne podliježu odredbama usklađenosti s tržišnim standardima, ali na pakovanju mora biti jasno označeno riječima: „namijenjeno za preradu“ ili drugim riječima istog značenja (npr. „za prehranu životinja“; „namijenjeno za industrijsku proizvodnju“ itd.).

Standardi koji se najčešće zahtijevaju od EU uvoznika i trgovaca razvijeni su od Ekonomske komisije Ujedinjenih naroda za Evropu (UNECE), Codex Alimentarius Commissiona (CAC) i OECD-a (Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj).

Standardi kvaliteta uključuju veoma precizne uslove za svako pojedino voće/povrće, pa se zbog toga preporučuje pregled istih na navedenim web adresama.

Prema **Uredbi (EU) br. 1308/2013 (SL L-347 20/12/2013) (CELEX 32013R1308)** proizvodi iz sektora voća i povrća za koje je predviđeno da se potrošaču prodaju svježi mogu se staviti na tržištu samo ako su dobrog i odgovarajućeg tržišnog kvaliteta te ako je naznačena zemlja porijekla. Nadležni organi određeni od država članica EU obavljaju inspekciju uvezenih proizvoda kako bi provjerili njihovu usklađenost sa sljedećim EU općim tržišnim standardima utvrđenim u *Aneksu I dio A Uredbe (EZ) 543/2011 (OJ L-157 15/06/2011)*.

²¹ <http://www.unece.org/trade/agr/standard/fresh/ffv-standardse.html>

Općim (generalnim) tržišnim standardom²² utvrđuju se minimalni zahtjevi kvaliteta i zrelosti plodova, dozvoljena odstupanja i označavanje porijekla tih proizvoda, odnosno za sve voće i povrće koje nije obuhvaćeno specifičnim (posebnim) tržišnim standardom, te vrste voća i povrća koje nisu obuhvaćene ovim tržišnim standardom.

Odredbama općeg (generalnog) tržišnog standarda utvrđuje se da su:

1. *Minimalni zahtjevi kvaliteta* – zavisno od dopuštenih odstupanja, plodovi moraju biti:
 - neoštećeni
 - zdravi; isključuju se plodovi koji su zbog truljenja ili kvarenja neprikladni za potrošnju
 - čisti, gotovo bez vidljive strane tvari
 - gotovo bez štetočina
 - gotovo bez oštećenja uzrokovanih štetočinama
 - bez prekomjerne vanjske vlažnosti
 - bez stranog mirisa i/ili okusa
2. *Minimalni zahtjevi zrelosti*:
 - plodovi moraju biti dovoljno razvijeni, ali ne previše razvijeni, a voće mora imati zadovoljavajuću zrelost i ne smije biti prezrelo, i
 - razvijenost i stanje zrelosti plodova moraju biti takvi da omogućuju nastavak procesa zrenja te postignuće zadovoljavajućeg stepena zrelosti.
3. *Dopušteno odstupanje*
Dopušteno odstupanje od 10% po broju komada ili težini plodova koji ne zadovoljavaju minimalne zahtjeve kvaliteta dopušteno je u svakoj partiji. U okviru tog odstupanja najviše ukupno 2% može se sastojati od proizvoda koji su načeti kvarenjem.
4. *Označavanje porijekla proizvoda*
Za proizvode porijeklom iz neke države članice naziv mora biti na jeziku zemlje porijekla ili nekom drugom koji razumiju potrošači države odredišta (puni naziv zemlje porijekla). Za druge proizvode taj podatak mora biti na bilo kojem jeziku koji razumiju potrošači države odredišta.

Specifični (posebni) tržišni standardi su detaljniji, a istim se za svaku vrstu voća i povrća utvrđuju:

1. Definicija proizvoda (npr. kod jabuke, glasi: Taj se standard primjenjuje na jabuke sorti (kultivara) uzgojenih od *Malus domestica* Borkh., koja se potrošačima isporučuje u svježem stanju, uz izuzetak jabuka za industrijsku preradu)
2. Odredbe o kvalitetu (minimalni zahtjev za kvalitet jabuke nakon pripreme i pakovanja), i to:
 - minimalni zahtjev za kvalitet, zavisno od posebnih odredaba za svaku pojedinu klasu i dozvoljenih odstupanja
 - zahtjevi zrelosti
 - klasifikacija (tri definirane klase: „Ekstra klasa“, „I klasa“ i „II klasa“)
3. Odredbe o veličini (određuje se prema najvećem promjeru ekvatorijalnog dijela ploda ili prema težini)
4. Odredbe o dozvoljenim odstupanjima (po klasama i odstupanje od propisane veličine ploda)
5. Odredbe o otpremanju
 - Ujednačenost
 - Pakovanja

²² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

6. Odredbe o označavanju – da svako pakovanje mora na istoj strani imati, napisane čitljivim i neizbrisivim slovima, s vanjske strane vidljivim, sljedeće podatke:

- Identifikacija
- Vrsta proizvoda
- Porijeklo proizvoda
- Trgovačke specifikacije
- Službeni kontrolni žig (neobavezno)

Navedeni zahtjevi su propisani za sve vrste voća i povrća obuhvaćene specifičnim (posebnim) tržišnim standardom, izuzev što se kod salata utvrđuju samo dvije klase.

Certifikat o usklađenosti izdaje nadležno tijelo Evropske unije. Kontrolu usklađenosti s tržišnim standardima uvoznih pošiljaka voća i povrća koje se uvozi u EU obavlja nadležno tijelo EU prije postupka carinjenja, na za to određenim graničnim prijelazima, mjestima carinjenja ili u skladištima pod carinskim nadzorom.

Napomena: BiH još uvijek nije svoje zakonodavstvo uskladila sa zakonodavstvom EU vezano za uređenje tržišta poljoprivrednih proizvoda i tržišne standarde za voće i povrće. Nadležni inspeksijski organi u BiH nemaju pravni osnov za kontrolu voća i povrća u skladu s tržišnim standardima na granici i u unutrašnjosti u skladu s procedurama i zahtjevima utvrđenim zakonodavstvom EU.

4.2. Privatni zahtjevi kupaca

Pošto je sigurnost hrane jedan od top prioriteta u svim sektorima hrane EU, u praksi se često dešava da većina evropskih kupaca zahtijeva dodatne garancije u formi certifikata, kojima se dokazuje implementacija Sistema upravljanja sigurnošću hrane zasnovana na Analizi rizika i kritičnih kontrolnih tačaka. Najčešće se zahtijeva certifikacijska shema za sigurnost hrane, koja je od ključne važnosti za izvoz svježih proizvoda u EU, a to je GLOBALG.A.P. standard koji obuhvata cjelokupni poljoprivredni proces. GLOBALG.A.P. je postao minimalni standard za većinu evropskih supermarketa. Pored GLOBALG.A.P.-a, i drugi sistemi upravljanja sigurnošću hranom mogu biti zahtijevani. Većina kupaca iz sjeverozapadne Evrope će sigurno zahtijevati usklađenost sa BRC-om (engl. British Retail Consortium) – globalnim standardom koji se primjenjuje kao standard za higijenu i sigurnost. Ponekad će kupci zahtijevati usklađenost s IFS standardom za hranu ili Programom sigurne kvalitetne hrane (SQF – (engl. Safe Quality Food), ili FSSC22000, kao i drugim standardima. Svi navedeni sistemi upravljanja su priznati od strane Globalne inicijative za sigurnost hrane (engl. Global Food Safety Initiative – GFSI), što znači da su prihvaćeni od strane velikih trgovaca.

4.2.1. Global G.A.P.

GLOBALGAP²³ je organizacija koja utvrđuje i donosi dobrovoljne norme za certifikaciju poljoprivrednih proizvoda u cijelom svijetu. Cilj ove organizacije je uspostavljanje jedinstvenih normi za dobru poljoprivrednu praksu (engl. GAP – Good Agricultural Practise) s različitim primjenama u proizvodnji, a koje se mogu uklopiti u poljoprivrednu proizvodnju na globalnom tržištu. GLOBALGAP, do 2007. godine poznat kao EUREP GAP (engl. Euro Retailer Produce Working Group), uspostavljen je kao garancija dobre poljoprivredne prakse na globalnom tržištu, na način da je prenio i primijenio zahtjeve potrošača u poljoprivrednoj proizvodnji u velikom broju zemalja.

²³<http://www.globalgap.org/>

Global G.A.P. često smatraju minimalnim standardom koji se zahtjeva za stavljanje voća i povrća na EU tržište. Global G.A.P. je donio specifične standarde za voće i povrće koji su u nekim slučajevima strožiji od onih utvrđenim zakonodavstvom EU. Ako izvozite svježije voće i povrće u EU, uvoznik će od vas tražiti da vaši proizvodi imaju certifikat Global G.A.P. Global G.A.P. certifikat je prvenstveno kreiran da uvjeri kupca da se pri proizvodnji hrane koriste najbolje proizvođačke prakse, odnosno da hrana koja je proizvedena na farmi ima minimalan utjecaj na životnu sredinu, da je proizvedena uz smanjenu upotrebu hemijskih sredstava i da je osiguran odgovoran pristup zaštiti i sigurnosti radnika, kao i dobrobiti životinja. Kupac uglavnom traži Global G.A.P certifikat, a njegova cijena u BiH je različita u zavisnosti od toga da li se radi o individualnoj ili grupnoj certifikacija. Individualna certifikacija košta oko 800 KM, a grupna od 2.000 do 4.000 KM, što zavisi od vrste poljoprivredne proizvodnje, veličine farme (ha), broja proizvoda, kooperanata, izlaska auditora itd. Global G.A.P. certifikaciju u BiH rade: SGS BH <http://www.sgsgroup.hr/>, TUV Adria <http://www.tuvadria.com/ba>, Veritas (akreditirani) i Mirakul iz Mostara.

4.2.2. HACCP

HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point) je sistemski preventivni pristup kojim se osigurava sigurnost hrane. Zadatak HACCP-a je pronalaženje i analiza opasnosti i utvrđivanje preventivnih mjera kojima se rizik nastanka potencijalno opasne hrane za ljudsko zdravlje svodi na minimum ili potpuno uklanja. HACCP u BiH rade: TUV Adria <http://www.tuvadria.com/ba>, Bureau Veritas BH, SGS BH <http://www.sgsgroup.hr/>.

4.2.3. FSSC 22000

FSSC 22000²⁴ je certifikacijska shema koja se koristi u prehrambenoj industriji. Pruža okvir za efikasno upravljanje sigurnošću hrane i odgovornošću organizacije. FSSC 22000²⁵ je jedini na ISO standardima zasnovan Sistem upravljanja sigurnošću hrane (engl. SSMS), certifikacijska shema koja je priznata od strane Globalne inicijative za sigurnost hrane (GFSI). GFSI – Global Food Safety Initiative (Globalna inicijativa za sigurnost hrane), osnovan je 2000. godine od strane organizacije CIES – The Food Business Forum, koju čine najveći maloprodajni lanci u svijetu kao što su Carrefour, Tesco, ICA, Metro, Migros, Ahold, Wal-Mart i dr. GFSI – Global Food Safety Initiative je neprofitna organizacija koja želi promovirati poboljšavanje Sistema sigurnosti hrane kako bi se osiguralo povjerenje potrošača u isporuku sigurne hrane.

U zadnje vrijeme, pogotovo kod EU kupaca, ovaj certifikat je jako tražen. Certifikaciju ovog sistema u BiH radi SGS BH <http://www.sgsgroup.hr/>

4.2.4. BRC

BRC (British Retail Consortium) je organizacija koja predstavlja sve britanske veće trgovce na malo. Razvijaju BRC norme kako bi pomogli trgovcima na malo da u cijelosti ispune svoje zakonske obaveze zaštite potrošača pružajući zajednički osnov za provjeru svih firmi koje opskrbljuju trgovce na malo proizvodima. BRC norme za prehrambenu industriju nastale su kako bi se osigurala usklađenost proizvođača, dobavljača i sposobnost trgovaca da garantiraju kvalitet i sigurnost prehrambenih proizvoda koje prodaju. BRC do sada je razvio pet normi za prehrambenu industriju.

²⁴ FSSC 22000 certifikat. Više informacija o ovom certifikatu možete naći na: <http://www.fssc22000.com/documents/home.xml?lang=en>.

²⁵ <http://www.standardsmap.org/review.aspx?standards=26>

Standard dobavljačima daje mogućnost da zadovolje kriterije različitih trgovaca samo jednim certifikatom, što s jedne strane smanjuje troškove dobavljača, a s druge strane trgovci smanjuju troškove vezane za kontrolu dobavljača. BRC se uglavnom koristi u Velikoj Britaniji, gdje je odobren od mnogih velikih trgovačkih lanaca, kao što su Tesco, Somerfield, Safeway i drugi. Ipak, on ne ispunjava sve zahtjeve britanskih trgovaca za usaglašavanjem s normama kvaliteta kao što to čini Tesco Nature Choice standard. Pored Velike Britanije, i druge zemlje koriste ovaj sistem. Trgovci i vlasnici brendova iz Sjeverne Amerike i mnogih evropskih zemalja poslovat će samo s dobavljačima koji imaju implementiran i certificiran BRC Globalni standard²⁶.

4.3. Kontaminanti u hrani²⁷

Kontaminant je svaka tvar koja u hranu nije dodana namjerno, a koja u toj hrani može biti prisutna kao rezultat proizvodnje (uključujući radnje provedene u ratarstvu, stočarstvu i veterinarskoj medicini), izrade, prerade, pripreme, obrade, tretiranja, pakovanja, prijevoza ili držanja takve hrane ili kao rezultat onečišćenja iz okoliša. Ova definicija ne obuhvaća strane tvari kao što su, naprimjer, komadići insekata, životinjske dlake i slično. Kontaminanti mogu biti prisutni u hrani (uključujući voće i povrće) kao rezultat različitih faza proizvodnje, pakovanja, transporta ili čuvanja, ili može doći do kontaminacije iz životne sredine.

Da se izbjegne negativan utjecaj na kvalitet hrane i rizik za ljudsko zdravlje, EU je utvrdila limite (maksimalno dozvoljene nivoe) za nekoliko kontaminanata. Posebno su utvrđeni limiti za nitratre (špinat i salate) i metal (kadmij, živa, olovo) koji se primjenjuju na svježe voće i povrće.

Maksimalni nivoi/limiti kontaminanata za svježe voće i povrće sadržani su u Aneksu Uredbe (EZ) [Regulation \(EC\) 1881/2006](#). Za pojedine vrste voća i povrća prikazani su u donjoj tabeli:

VOĆE: JABUKA, KRUŠKA, ŠLJIVA	
Kontaminanti	Maksimalni nivoi (mg/kg mokre težine)
Teški metali	
Metali / olovo	0,10
Metali / kadmij	0,05

VOĆE: MALINA, JAGODA	
Kontaminanti	Maksimalni nivoi (mg/kg mokre težine)
Teški metali	
Metali / olovo	0,20
Metali / kadmij	0,05

POVRĆE: KRASTAVAC, PAPRIKE, MRKVA	
Kontaminanti	Maksimalni nivoi (mg/kg mokre težine)
Teški metali	
Metali / olovo	0,10
Metali / kadmij	0,05

²⁶ Sve informacije o standardu možete vidjeti na: <http://www.brcglobal-standards.com/>

²⁷ Izvor: http://exporthelp.europa.eu/thdapp/display.htm?page=form%2fform_MyExport.html&docType=main&languageId=en

Izvor: pristup zakonodavstvu EU: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=hr>

POVRĆE: KUPUS	
Kontaminanti	Maksimalni nivoi (mg/kg mokre težine)
Teški metali	
Metali / olovo	0,30
Metali / kadmij	0,20

POVRĆE: KROMPIR	
Kontaminanti	Maksimalni nivoi (mg/kg mokre težine)
Teški metali	
Metali / olovo	0,10
Metali / kadmij	0,10

4.4. Ostaci (rezidua) pesticida²⁸

Količina ostataka (rezidua) pesticida koja se nalazi u hrani mora biti sigurna za potrošače i mora biti što manja. Maksimalni nivo ostataka (MRL) najveći je nivo ostataka pesticida koji je dozvoljen u hrani ili hrani za životinje kada se pesticidi ispravno primjenjuju (Dobra poljoprivredna praksa). Evropska komisija uspostavlja MRL za svu hranu i hranu za životinje, kako je regulirano Direktivom (EC) br. 396/2005.

ANEKSI Direktive (EC) br. 396/2005 preciziraju MRL i proizvode na koje se to odnosi.

- Aneks I je lista proizvoda na koje se primjenjuje MRL – ona sadrži 315 proizvoda, uključujući uljarice i ulje, voće te životinjske proizvode.
- Aneks II pokriva definitivnu listu MRL za EU i precizira MRL za 245 pesticida.
- Aneks III pokriva listu takozvanih EU privremenih MRL – precizira listu za 471 pesticid.
- Aneks IV pokriva listu pesticida (52) za koje MRL nije potreban zbog slabog rizika.
- Aneks V će sadržavati listu pesticida za koje će se primjenjivati standardni limit koji nije 0,01 mg/kg (ovaj aneks još nije objavljen).
- Aneks VI će sadržavati listu faktora konverzije MRL za prerađenu robu (ovaj aneks još nije objavljen).
- Aneks VII (Direktiva /EC/ br. 260/2008) sadrži listu pesticida koji se koriste kao fumiganti za koje države članice EU mogu primijeniti posebna izuzeća prije nego što se proizvodi stave na tržište.

Ako pesticid nije uključen ni u jedan od navedenih Aneksa, standardni MRL²⁹ je 0,01 mg/kg.

Farmeri, trgovci i uvoznici odgovorni su za sigurnost hrane, koja uključuje i usklađenost s MRL-om. Vlasti država članica su odgovorne za kontrolu i provođenje MRL-a. Ako se utvrdi da su ostaci pesticida na zabrinjavajućem nivou za potrošače, Sistem brzog upozorenja za hranu i stočnu hranu (RASFF) širi informaciju te se poduzimaju mjere za zaštitu potrošača.

Napomena! Kupci u nekim državama članicama EU koriste MRL koji je strožiji nego što je to utvrđeno odredbama EU zakonodavstva. Većina supermarketa ima svoje standarde koji se tiču pesticida a koji su rigorozniji nego što je propisano u legislativi. Izvoznici u EU moraju provjeriti sa svojim kupcima da li imaju dodatne zahtjeve za MRL i korištenje pesticida.

²⁸ Izvori: http://exporthelp.europa.eu/thdapp/display.htm?page=form%2fform_MyExport.html&docType=main&languageId=en

Izvor: pristup zakonodavstvu EU: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=hr>

²⁹ MRL za sve usjeve i sve pesticide može se pronaći u MRL bazi podataka na internet stranici Komisije. MRL se može pregledati prema usjevima, grupi usjeva, kodu usjeva ili pesticida na svim EU jezicima na: http://ec.europa.eu/sanco_pesticides/public/index.cfm

Ne postoje zvanični dokumenti/certifikati za MRL kontrolu. Proizvodi se podvrgavaju nasumičnom testiranju na ulasku, pri distribuciji i/ili maloprodaji unutar EU.

Napomena! Ako nivo pesticida premašuje MRL, te predstavlja rizik za ljudsko zdravlje, isporuka će biti ozloglašena i uništena na štetu izvoznika, izvoznik i kupac će biti informirani o tome, te će se otvoriti mogućnost zabrane daljnjeg izvoza u EU. Ako se prekršaj ponovi nekolicini dobavljača iz vaše zemlje, EU će razmotriti uvođenje specijalnih restrikcija na uvoze iz vaše zemlje.

4.5. Zdravlje bilja

Voće i povrće koje se izvozi u EU mora da ispunjava zahtjeve EU zakonodavstva o zdravlju bilja. Zakonodavstvom EU utvrđeni su fitosanitarni zahtjevi u cilju sprečavanja unošenja i širenja štetnih organizama za bilje i biljne proizvode EU. Propisanim zahtjevima se utvrđuju:

- Određeni štetni organizmi za koje nije dozvoljen uvoz u EU sve dok određeni specifični uslovi nisu ispunjeni; i da za
- Bilje, biljne proizvode i druge regulirane predmete navedene u Dijelu B, Aneksu V Direktive 2000/29/EC obavezno mora da prati fitosanitarni certifikat.

Fitosanitarni zahtjevi su utvrđeni i za drveni materijal za pakovanje, odnosno drvo ili proizvode od drveta (osim proizvoda od papira), uključujući i potporno drvo, a koji se koriste za podupiranje, pričvršćivanje, zaštitu ili pakovanje robe (gajbe, kutije, sanduci, potporno drvo (uključuje i potporne daske), palete, bubnjeve za kablove i vretena/koturi i sl.) prilikom prijevoza. Ovaj drveni materijal mora biti podvrgnut tretiranju (toplinskom i/ili fumigaciji) i označavanju propisanom oznakom.

Pošiljka bilja i biljnih proizvoda koje se izvoze u EU mora:

- Da bude snabdjevena fitosanitarnim certifikatom izdatim od strane nadležnog organa zemlje izvoznice;
- Podvrgnuta carinjenju i pregledu od strane fitosanitarne inspekcije na prvoj graničnoj tački ulaska u EU.
- Uvezena u EU od strane uvoznika registriranog u službenom registru EU zemalja
- Najavljena prije dolaska na određenu carinarnicu.

Napomena: Zbog obimne materije data je u PRIRUČNIKU ZA IZVOZ VOĆA I POVRĆA IZ BIH U EU.

4.6. Označavanje

Svježe voće i povrće ima specifične zahtjeve za označavanje proizvoda koji su propisani u Uredbi Komisije (EU) br. 543/2011.

Kartonska ambalaža za svježe voće/povrće mora na sebi da ima posebno:

- Naziv i adresu parkirnice i/ili distributera
- Naziv proizvoda (ako proizvod nije vidljiv izvana)
- Država/zemlja porijekla
- Klasa i veličina (koja se referira na tržišne standarde)
- Broj partije za sljedivost

Pored navedenih, postoji i posebno zakonodavstvo EU za pakovanje i označavanje koje se primjenjuje kada se roba stavlja na tržište EU. Zahtjevi za označavanje uključuju lanac prodaje i distribucije od veleprodajne ambalaže do pakovanja za maloprodaju. Kada se proizvodi prodaju kao „rinfuzni“, tražene informacije moraju biti vidljive na prodajnom znaku – etiketi. Ovi zahtjevi se ne primjenjuju kada proizvođač prodaje svoje proizvode direktno potrošaču, naprimjer direktno na farmi ili dopuštajući branje plodova direktno na farmi.

Jasne i ispravne oznake

Obavezna oznaka mora biti jasno i neizbrisivo napravljena na istoj strani pakovanja kako bi se osigurala njihova vidljivost izvana. Pakovanje može sadržavati dodatne informacije sve dok ne dovode do zabune potrošača.

Prepakovane stavke za maloprodaju smatraju se upakovanim proizvodima ako pakovanje sadrži više od jedne stavke. U ovim slučajevima ambalaža mora biti propisno označena. Za pojedinačne stavke pakovane u plastici odgovarajuće etikete trebaju biti nalijepljene na kutiji.

Informacija koja je uvijek potrebna za upakovane proizvode je zemlja porijekla, tj. uzgoja. Zemlja porijekla je obavezna informacija i to mora biti navedeno u ambalaži čak i kada je zemlja pakovanja ista kao zemlja porijekla. Zemlja porijekla može se prepoznati po imenu ili njegovom pridjevu, npr. Finska, finski.

Ostale informacije koje su često potrebne (uvijek potrebne za proizvode s posebnim zahtjevima):

- Pakirnica: naziv i adresa
- Klasa kvaliteta: Ekstra, Klasa I, ili Klasa II

Pored toga, za određeno povrće postoje i drugi zahtjevi za obilježavanje³⁰, koji se odnose na raznolikost i veličinu proizvoda. Raznolikost mora biti naznačena kod narandži, jabuka, krušaka i grožđa. Konzumna pakovanja koja nisu vagana u trenutku kupovine moraju sadržavati i druge informacije, naprimjer o neto težini.

Informacije koje se uvijek zahtijevaju za osjetljive, tj. lako kvarljive proizvode:

- Zemlja porijekla, tj. uzgoja
- Klasa kvaliteta: Ekstra, Klasa I, ili Klasa II (obavezno informacije za proizvode s posebnim zahtjevima)

Primjeri zahtjeva označavanja koji se primjenjuju na pojedine proizvode:

Proizvod	Označavanje: sortiment	Klasa	Veličina
Jabuka	Označavanje je neophodno, a ime sorte može biti zamijenjeno njenim sinonimom	Potrebna	Mora se navesti minimalni i maksimalni promjer / težina ploda u paketu, međutim za klasu II na etiketi se može navesti minimalni promjer / težina ploda u paketu, pratiti riječi „i preko“.
Kruška	Označavanje je neophodno, a ime sorte može biti zamijenjeno njenim sinonimom	Potrebna	Mora se navesti veličina, ili za voće upakovano u redovima i slojevima broj jedinica. Ako su označeni po veličini minimalnog i maksimalnog promjera ili minimalnoj i maksimalnoj težini, mora biti navedeno. Međutim za klasu II na etiketi se može navesti minimalni promjer / težina ploda, a na paketu navesti riječi „i preko“.
Slatka paprika	Opcionalno, međutim, „ljuta/slatka“ ili ekvivalent mora biti naveden u slučaju kada je to potrebno	Potrebna	Veličina mora biti izražena minimalnim i maksimalnim promjerom ili minimalnom i maksimalnom težinom. Može se opcionalno navesti broj jedinica.

Izvor: Uredba Komisije (EZ) br. 543/2011

³⁰ EU zahtjevi za obilježavanje za svježe voće i povrće:

<https://www.agriculture.gov.ie/media/migration/farmingsectors/horticulture/eumarketingstandardsforfreshfruitandvegetables/LabellingreqFreshFruitVegJuly15060815.pdf>

Evropska komisija o obilježavanju hrane i namirnica: http://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/index_en.htm

4.7. Sljedivost

Sljedivost je osnov EU politike za sigurnost hrane. Sljedivost je način odgovaranja na potencijalne rizike vezane za hranu i stočnu hranu kako bi se osiguralo da su svi prehrambeni proizvodi u EU sigurni za jelo. Od vitalnog je značaja da kada nacionalne vlasti ili poduzetnici iz domena hrane identificiraju rizik da ga mogu pratiti nazad do njegovog izvora s ciljem učinkovite izolacije problema i sprečavanja da kontaminirani proizvodi dođu do konzumenata.

Zakon nalaže da svi proizvođači hrane unutar EU, a i oni izvan nje koji izvoze u EU, moraju osigurati sljedivosti svojih proizvoda, odnosno imati podatak odakle njihovi proizvodi dolaze i gdje idu kako bi brzo mogli obavijestiti odgovarajuće vlasti u slučaju neusklađenosti s propisanim zahtjevima. Za uvoznike svježeg voća i povrća sljedivost proizvoda je obavezna. Kako bi se ispunila ova odgovornost, uvoznici u EU moraju tražiti od izvoznika dokaz porijekla voća i povrća. Prema članu 18 Zakona o hrani (EC) br. 178/2002 EU uvoznik hrane (samim tim logično i dobavljač i treće zemlje) mora bez odgađanja dostaviti vlastima sljedeće informacije:

- Ime i adresa dobavljača
- Zemlja porijekla
- Priroda proizvoda
- Datum transakcije

Osim toga, EU uvozniku hrane se preporučuje (prema EC/178/2002) da čuva i učini dostupnim vlastima sljedeće informacije:

- Količina proizvoda
- LOT broj
- Detaljan opis proizvoda (prethodno zapakovani ili rinfuzni, sorta, sirovi i prerađeni).

4.8. Pakovanje

Zahtjevi za specifično pakovanje za EU zemlje uglavnom se vrše u skladu sa zahtjevima kupaca. Prilikom prijevoza kontejnerima određeno voće/povrće može se pakovati na tzv. europaleti. Važno je imati u vidu da, ako je roba paletizovana ili se za pakovanje koristi drveni materijal, ta ambalaža mora biti u skladu sa zahtjevima u pogledu zdravlja bilja, odnosno korišteno drvo treba biti tretirano i kao takvo i označeno. Tretiranje vrše firme koje ispunjavaju uslove i koje su za to ovlaštene³¹.

Za određene vrste voća/povrća trebaju se ispoštovati sljedeći uslovi:

Jagode

Materijali koji se koriste unutar pakovanja moraju biti čisti i takvog kvaliteta da se izbjegnu bilo vanjska ili unutarnja oštećenja proizvoda. Upotreba materijala, posebno papira ili markica s trgovinskim specifikacijama, dozvoljena je pod uslovom da je štampanje ili označavanje urađeno netoksičnim bojama ili ljepilima. Pakovanja moraju biti slobodna od svih stranih tvari.

³¹ Na službenoj internet stranici www.uzzb.gov.ba može se pronaći Jedinstveni registra osoba koje obavljaju postupke tretiranja i/ili označavanja DMP u BiH

Kruške

Materijali koji se koriste unutar pakovanja moraju biti čisti i takvog kvaliteta da se izbjegnu bilo vanjska ili unutarnja oštećenja proizvoda. Upotreba materijala, posebno papira ili markica s trgovinskim specifikacijama, dozvoljena je pod uslovom da je štampanje ili označavanje urađeno netoksičnim bojama ili ljepljivim. Naljepnice pojedinačno pričvršćene na proizvode moraju biti takve da, kada se uklone, ne ostavljaju vidljive tragove ljepljivosti i da ne mogu dovesti do nadražaja kože. Pakovanja moraju biti slobodna od svih stranih tvari.

Jabuke

Paketi neto mase veće od 3 kg moraju biti dovoljno kruti da osiguraju odgovarajuću zaštitu proizvoda. Materijali koji se koriste unutar pakovanja moraju biti čisti i takvog kvaliteta da se izbjegnu bilo vanjska ili unutarnja oštećenja proizvoda. Upotreba materijala, posebno papira ili markica s trgovinskim specifikacijama, dozvoljena je pod uslovom da je štampanje ili označavanje urađeno netoksičnim bojama ili ljepljivim. Naljepnice pojedinačno pričvršćene na proizvode moraju biti takve da, kada se uklone, ne ostavljaju vidljive tragove ljepljivosti i da ne mogu dovesti do nadražaja kože. Pakovanja moraju biti slobodna od svih stranih tvari.

Slatke paprike

Materijali koji se koriste unutar pakovanja moraju biti čisti i takvog kvaliteta da se izbjegnu bilo vanjska ili unutarnja oštećenja proizvoda. Upotreba materijala, posebno papira ili markica s trgovinskim specifikacijama, dozvoljena je pod uslovom da je štampanje ili označavanje urađeno netoksičnim bojama ili ljepljivim. Naljepnice pojedinačno pričvršćene na proizvode moraju biti takve da, kada se uklone, ne ostavljaju vidljive tragove ljepljivosti i da ne mogu dovesti do nadražaja kože. Pakovanja moraju biti slobodna od svih stranih tvari.

Projekt unapređenja poslovne klime i pristupa tržištu (ICAM) implementira Grupacija Svjetske banke u partnerstvu sa Britanskom ambasadom u Bosni i Hercegovini, Vijećem ministara Bosne i Hercegovine, Vladom Federacije BiH i Vladom Republike Srpske.